

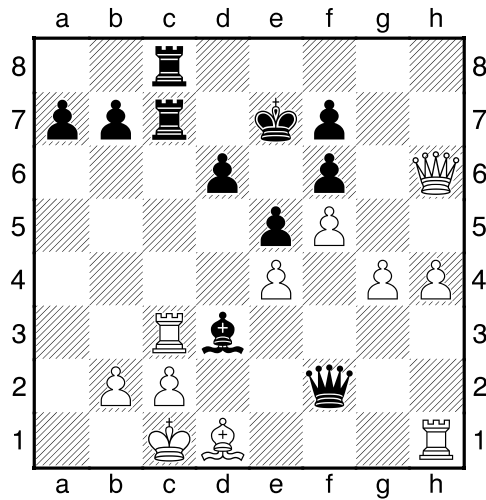
ЛАЗАРЕВИЋ, МИЛУНКА, шахисткиња, велемајстор, интернационални ФИДЕ судија, новинарка (Шантровац, 3. XII 1932 – Београд, 15. XII 2018.)

Због потреба очеве службе као дете се са породицом из Јагодине преселила у Нови Сад. Уз оца и старијег брата је научила да игра шах, али је имала друга интересовања: певала је у школском хору, глумила у аматерском позоришту, узимала приватне часове енглеског и француског језика, учила да свира гитару, као талентована песникиња писала поезију и била члан *Удружења младих књижевника Новог Сада*, касније и *Војводине*, учествовала на књижевним вечерима... Иако још *шаховски неписмена* постала је првак своје гимназије, убрзо и Новог Сада. Шах је студиозније почела да изучава тек у 18-ој од шаховског инструктора Жарка Поповића, који је и запази њен таленат. У *Новосадском шах клубу* у *Милетићевој* улици, стицала је искуство играјући са старим новосадским шахистима Кулжинским, Илијћем, Чањијем, Тотом... У време када није било много литературе, учила је из *Magyar Sakkvilág*-а, Капабланкиних *Основа шаха*, Мароцијевих *Дамских завршница*... У каснијој фази каријере извесно време тренер јој је био Рудолф Марић, али углавном је била препуштена сама себи. Идол јој је био Александар Аљехин. Шах је за њу борба идеја и личности и најпоштенија професија. Вођена начелом *нека победи бољи*, увек је играла на победу и прво место. Све остало је сматрала неуспехом. Било јој је важно и како побеђује. Зато је за шаховском таблом често скретала са утабаних стаза, да би до изражаја дошли инспирација и креативност. Због тога је касније добила надимак *женски Таљ*, а светска шампионка Нона Гаприндашвили је у својој књизи *Предпочитаю риск (Више волим ризик)* написала да јој је Милунка била узор. Само после годину дана рада са Жарком Поповићем заузела је место у врху југословенског, убрзо и светског шаха, и тамо дуго остала. Током 1951. постала је првак Војводине и Србије, на државном првенству била је II, а наредне године поделила је I-II место. Од 1952-1982. била је 11 пута првак државе, а 1957. са стопостотним учинком. Као члан *Партизана* од 1955. до 1992. учествовала је у освајању по 6 титула екипног првака и Купа Југославије. Бриљирала је на шампионату у Рогашкој Слатини 1956. победивши у свих 7 партија. Од 1954. је интернационални мајстор. ФИДЕ је титулу женског велемајстора установила 1974. Те године је призната актуелној светској шампионки Нони Гаприндашвили, а Милунки Лазаревић 1976, као првој Југословенки, а другој у свету. Освојила је сребрну медаљу на Олимпијади у Сплиту 1963. (9,5 поена из 12 партија на првој табли). Уз Тиграна Петросјана, једина је током 25 година учествовала у систему такмичења за светског првака. Играла је на 6 зонских турнира. На 4 међузонска: Охрид 1971. II, Менорка 1973. XIII, Розендал 1976. IX и Рио де Жанеиро 1979. VII, на 5 турнира кандидаткиња: Москва 1955. VII, Пловдив 1959. VI, Врњачка Бања 1961. V, Сухуми 1964. I-IV, Суботица 1967. IX, и као једини југословенски шахиста, 2 пута у мечевима кандидаткиња за светског првака. У последњем колу турнира кандидаткиња у Сухумију 1964. Американка Гизела Кан Гресер јој је пре партије понудила *реми без узге*, којим би постала изазивачица шампионке Ноне Гаприндашвили. Одбила је понуду вођена ставом да је шах витешко надметање, а не трговина. Изгубила је партију, па су је на табели сустигле совјетске играчице Тајјана Затуловска и Ала Кушнир. У двокружном тромечу, децембра 1964. у Москви заузела је друго место иза Кушнир, а испред Затуловске. Јединствен гест из Сухумија донео јој је велики углед и поштовање у шаховском свету. Тада је била трећа на светској ранг листи, а годинама најбоља шахисткиња света ван Совјетског Савеза. Убрзо је постала крхког здравља, па је све ређе играла. Ипак 1971. је доспела до четвртфиналног меча кандидаткиња у Бладелу, у

Холандији и поражена од Нане Александрије 4,5:5,5. Први је југословенски шахиста који је победио актуелног првака света (Нону Гаприндашвили) и то са 2:0, у мечу Југославија-СССР у Ријеци 1963.

Н. Гаприндашвили – М. Лазаревић
 Меч Југославија-СССР, 1. партија, Ријека 1963.

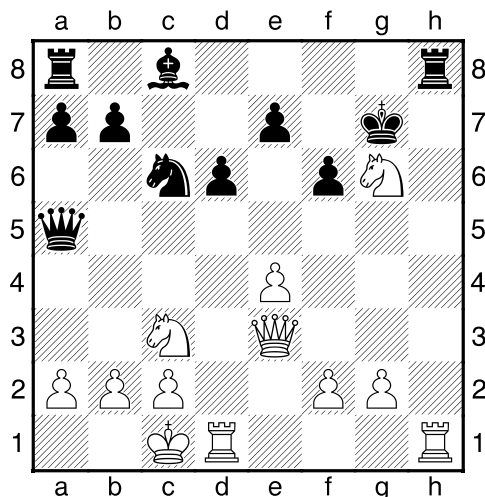
1.e4 c5 2.♘f3 ♘c6 3.d4 cxd4 4.♘xd4 ♗f6 5.♘c3 d6 6.♙g5 e6 7.♚d2 ♙e7 8.0-0-0 0-0
 9.f4 ♗xd4 10.♚xd4 ♚a5 11.♙e2 h6 12.♙h4 e5 13.♚g1 ♙e6 14.♚e1 ♖fe8 15.f5 ♙xa2
 16.♘d5 ♚c5 17.♘xe7+ ♖xe7 18.♙xf6 gxf6 19.♖d3 ♖c7 20.♚d2 ♖ac8 21.♙d1 ♗f8 22.g4
 ♙e7 23.♚xh6 ♙c4 24.♖c3 ♚f2 25.h4 ♙d3

26.g5 ♖xc3 27.♚xf6+ ♙e8 28.bxc3 ♖xc3 29.♙b2 ♖xc2+ 30.♙xc2 ♚xc2+ 31.♙a3 ♙c4
 32.♖h3 a5 0:1.

М. Лазаревић – Н. Гаприндашвили
 Меч Југославија-СССР, 2. партија, Ријека 1963.

1.e4 g6 2.d4 ♘g7 3.♙c4 d6 4.♗c3 ♞f6 5.♞f3 0-0 6.♚e2 ♞fd7 7.h4 ♞b6 8.h5 ♞xc4
 9.♚xc4 c5 10.hxg6 hxg6 11.♙h6 ♙xh6 12.♞xh6 ♔g7 13.♞h1 cxd4 14.♚xd4+ f6 15.♚e3
 ♞h8 16.0-0-0 ♞c6 17.♗h4 ♚a5 18.♗xg6

18...♞xh1 19.♞xh1 ♔xg6 20.♚h6+ ♔f7 21.♚h7+ ♔e8 22.♗d5 ♙e6 23.♚h8+ ♔d7
 24.♚xa8 ♞d8 25.♚b8 ♙xd5 26.exd5 a6 27.a3 ♚xd5 28.♞h8 ♚a5 29.♔b1 ♚b6 30.a4 a5
 31.f4 f5 32.♔a2 ♚c7 33.♚xc7+ ♔xc7 34.♞h5 e6 35.♞h7+ ♔c6 36.♞e7 b6 37.c3 ♔d5
 38.♞d7 ♞c6 39.♞b7 e5 40.♞xb6 ♞e7 41.♞b5+ ♔e4 42.fxe5 dxe5 43.♞xa5 f4 44.♞a7
 ♞d5 45.a5 ♔f5 46.♞d7 ♞f6 47.♞f7 e4 48.a6 e3 1:0.

У мечевима са шахисткињама Румуније и Мађарске, које су у то време биле у светском врху, победила је мађарску шампионку Иванку са 3,5:0,5 (Суботица 1969), Румунке Александру Николау са 2:0 (Врњачка Бања 1972) и Елизабету Полихронијаде 4:0 (Темишвар 1974). Када је била на врхунцу шаховских моћи, женски турнири су били малобројни. Победила је у Емену 6 пута, у Ротердаму 2 пута, Хестингсу, Сирмиону 1955, Бевервајку 1957, Венецији 1957, Бону 1960, Амстердаму 1960, Бечу 1961, на Осмомартовском турниру у Београду 1972, Новом Саду 1980, Салчебадену, Атини 1984, на Зонским турнирима у Врњачкој Бањи 1960. и Травнику 1978...

Милунка Лазаревић 1957.

Као председница Комисије ФИДЕ за женски шах од 1970. до 1978. увела је низ револуционарних новина: у Скопљу 1972. је објединила мушку и женску олимпијаду, које се од 1976. истовремено, заједнички одржавају; мечеве шахисткиња на олимпијадама на 3, уместо на две табле; титулу женског велемајстора; светско првенство за омладинке; Куп европских шампионки; рејтинг систем у женском шаху; мечеве уместо турнира кандидаткиња, златни пехар за троструку првакињу света, сребрни за изазивачицу. Упркос томе, 1978. није кандидована за нови мандат. Изостала је неопходна подршка Савеза организација за физичку културу Југославије јер није била члан Савеза комуниста Југославије. Била је иницијатор, или организатор бројних такмчења. По њеној идеји је 1965. покренут Осмомартовски турнир, после турнира кандидаткиња најквалитетнији, а уз Хестингс у Енглеској и Вајк ан Зе у Холандији, најдуговечнији на свету. Учествовала је у организовању Олимпијада у Сплиту 1963, Оберхаузену 1966. и Меделину 1975. На њену иницијативу од 1969-1973. у Врњачкој Бањи су одржавани Купови европских шампионки, финални меч кандидата Спаски-Корчној 1977. у Београду, велемајсторски турнир у Никшићу 1983. поводом 60. рођендана Светозара Глигорића, меч Гарија Каспарова и Улфа Андерсона у Београду 1985, меч Зорице Николин и Кинескиње Ан. Прва је жена – међународни судија у Југославији. Била је главни судија Зонског турнира у Врњачкој Бањи 1970, јубиларног турнира *Нона Гаприндашвили* 1991, *Супертурнира Инвестбанке*

1995. и 1997, *Меморијала Веселина Бошковића* 2000, два државна првенства шахискиња у Пожаревцу.. У њеној каријери смењивали су се периоди играња шаха и писања. Када се бавила новинарством – шах јој је сметао и обрнуто. Није могла да троши енергију на две стране. Пратећи збивања у култури и шаху, Милунка Лазаревић је као новинарка писала за више домаћих и иностраних новина и часописа: за *НИН*, *Вечерње новости*, *Дугу*, *Политику*, *Књижевне новине*, *Илустровану политику*, *Спортске новости*, *Спорт*, *Експрес политику*, *Chess life*. У својим текстовима често користи латинске сентенце, цитира познате књижевнике и филозофе. Већ сами наслови говоре о личности необично широког и дубоког образовања, интересовања, и животне мудрости: *У младости дани су дужи*, *Каноса далеко – хаос близу*, *Пробој опсаде векова*, *Помрачење века*, *Глава пуна сунца*, *Рат и мир – без Толстоја*, *Усамљени рапсод*, *Света места не бивају празна...* Радила је прилоге и емисије на ТВ Београд и ТВ Нови Сад. Урадила је интервјуе са свим првацима света од Макса Евеа до Владимира Крамника, са Ноном Гаприндашвили, Мајом Чибурданудзе, сестрама Полгар, свим водећим шахистима света од половине прошлог века надаље... као и бројним личностима из света културе: диригентом Лорином Мазелом, балеринама Мајом Плисецкајом и Наталијом Бесмертном, музичаром Давидом Ојстрахом, диригентом и композитором Игором Маркевичем, режисером Отмаром Крејчом, композитором Арамом Хачатуријаном, глумцем, писцем и драматичаром Питером Јустиновом, са славним руским песником Робертом Рођдественским чије је најзначајније дело *Реквијем* и препевала на српски... Крушевачка *Багдала* јој је 1967. објавила збирку поезије *Црно бело*. Добитник је награде *Радоје Домановић* Удружења књижевника Србије за литерарни допринос шаховском новинарству (1997.).

Признања и награде: Носилац Сретењског ордена трећег степена 2013, Признање шаховске федерације СССР и Грузије за допринос светском шаху 1985, Награда за животно дело Спортског савеза Београда 2007, Награда за животно дело Удружења државних репрезентативаца 2010, Почасни члан ФИДЕ од 2016, Почасна грађанка Венеције 1957. Увршћена у монографију *Изузетне жене Србије XX и XXI века*, која обухвата најзначајније жене у нашој земљи у том периоду. Женски шаховски клуб у Сивцу носи име *Милунка Лазаревић*.

Говори руски, француски и енглески језик.

ЛИТЕРАТУРА: Група аутора, *Београд метропола шаха*, Шаховски савез Београда, 1997. с. 124-128.

ИЗВОРИ: Мирослав Нешић, *Спортски споменар*, Радио телевизија Србије-Издаваштво, Београд 2011. с. 320, 24 цм. Интервју са Милунком Лазаревић. Текстови из новинске Документације Радио Београда.

(Мирослав Нешић)